

**SURXONDARYO VILOYATI ZIYORATGOHLARI KO'KALAMZOR
MUHITIDA GULZORLAR KOMPOZITSIYASI LOYIHA TAKLIFINI
ISHLAB CHIQUISH**

Beknazarova Mahbuba Nortojoyevna

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti

E-mail: maxbek1993@gmail.com

Sharipov Bahodir Xolboyevich.

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti

E-mail: sharipovbahodir136@gmail.com

Annotatsiya: *Maqolada Surxondaryo viloyatidagi ziyoratgohlar hududini obodonlashtirishda gulzorlar kompozitsiyasini yaratish va uni ko'kalamzor muhitda uyg'unlashtirish masalalari yoritilgan. Landshaft dizayni tamoyillari asosida zamonaviy yondashuvlar, mahalliy iqlim va madaniy-milliy xususiyatlarni hisobga olgan holda loyiha takliflari ishlab chiqilgan. Tadqiqot davomida joylarda kuzatuv, flora holati tahlili va estetik ko'rinishlarga e'tibor qaratilgan.*

Kalit so'zlar: *gulzor kompozitsiyasi, landschaft dizayni, ziyoratgoh, Surxondaryo, ko'kalamzor muhit, obodonlashtirish.*

KIRISH

Bugungi kunda O'zbekistonda ziyoratgohlar infratuzilmasini obodonlashtirish va estetik holatini yaxshilash dolzarb masalalardan biri sanaladi. Ayniqsa, bu borada landschaft dizayni elementlari, jumladan, gulzorlar kompozitsiyasining to'g'ri va uyg'un tashkil etilishi muhim rol o'ynaydi. Surxondaryo viloyatida mavjud tarixiy va diniy ziyoratgohlar atrofini ko'kalamzorlashtirish orqali ularning ruhiy-ma'naviy muhitini boyitish mumkin.

Surxondaryo viloyati ekologik dizayn tamoyillarini tatbiq etish orqali barqaror shahar landschaftini yaratish imkoniyatiga ega. Suv tejash texnologiyalari, mahalliy o'simliklardan foydalanish, yashil infratuzilmani rivojlantirish va quyosh energiyasidan samarali foydalanish orqali viloyatdagi ekologik muhitni yaxshilash

va iqlim o'zgarishiga moslashish mumkin.

Ziyoratgohlar va ularning madaniy-ma'naviy roli: Surxondaryo viloyatida Hakim Termiziy, Sayyid At-Termiziy, Sultan Saodat majmuasi kabi ko'plab ziyoratgohlar mavjud. Ushbu maskanlar asrlar davomida e'tiqod, ilm va axloqiy tarbiyaning markazi bo'lib kelgan. Shuning uchun ularning tashqi muhiti ham ana shu ma'naviyatga mos tarzda bezatilishi zarur.

1. Ko'kalamzorlashtirishning ekologik va estetik ahamiyati:

Ko'kalamzorlashtirish ziyoratgohlar atrofiga ekologik muvozanat olib kiradi. Daraxtlar, butalar, maysazorlar va gullar:

- havoni tozalaydi,
 - mikroiklimni barqarorlashtiradi,
 - ruhiy osoyishtalikni ta'minlaydi.
 - Estetik jihatdan esa landshaft kompozitsiyasi har bir me'moriy obida bilan uyg'unlashgan bo'lishi lozim.
3. Surxondaryo tajribasidan namunalar

Termiz shahridagi Sulton Saodat majmuasi atrofi oxirgi yillarda ko'kalamzorlashtirish bo'yicha namunali loyihalardan biri hisoblanadi. Bu yerda:

- yirik manzarali daraxtlar (chinor, akatsiya),
- o'rtacha balandlikdagi butalar (tuyaqorin, pirakanta),
- gulli maysazorlar uyg'unligida kompozitsiya yaratilgan.

Sultan Saodat majmuasi ko'kalamzor muhitidagi gulzor kompozitsiyasi loyihsi

Shuningdek, Sayyid At-Termiziy maqbarasi atrofida mahalliy o'simlik turlari va zamonaviy landshaft yondashuvi asosida kompozitsiya yaratilmoqda.

Ziyoratgohlar va ularning landshaft muhiti: Surxondaryo viloyatida joylashgan Hakim at-Termiziy, Sayyid At-Termiziy, Sultan Saodat majmuasi singari ziyoratgohlar o'zining tarixiy va ma'naviy ahamiyatiga ega. Ularning atrofi ko'p hollarda tabiiy landshaft bilan uyg'unlashmagan yoki yetarlicha obodonlashtirilmagan.

Gulzorlar kompozitsiyasi va ularning ahamiyati: Gulzorlar nafaqat bezak vazifasini bajaradi, balki ziyoratgohga kelgan insonlarga ruhiy osoyishtalik baxsh etadi. To'g'ri tanlangan gulli o'simliklar ziyoratgoh muhitini jozibador qiladi. Gulzor kompozitsiyasini yaratishda quyidagi tamoyillar muhim hisoblanadi:

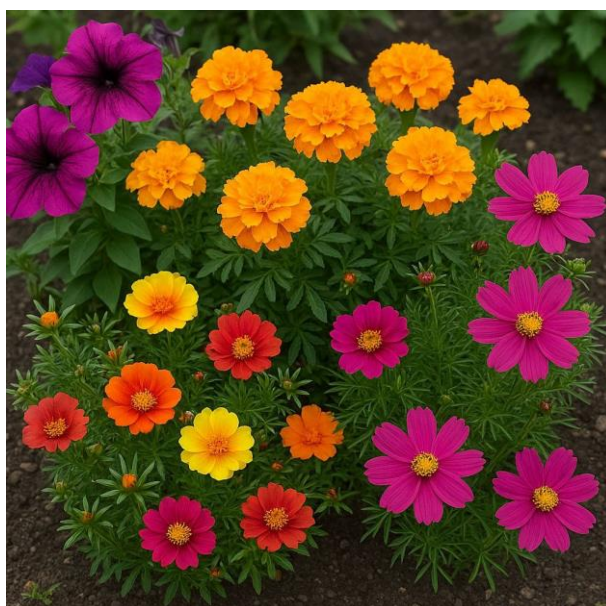
Simmetrik va assimetriya yondashuvi – tarixiy joylar uchun klassik simmetrik tartib ma'qul;

Rang uyg'unligi – och rangli, tinchlantiruvchi gullardan foydalanish (masalan, oq lola, binafsha, atirgul);

Davriy o'zgaruvchanlik – fasllarga qarab gullarning almashinib borishi.

Mahalliy sharoitga mos o'simliklar tanlovi:

Surxondaryo viloyati iqlimiga mos quyidagi gullar tanlovi tavsiya qilinadi:

- ❖ Bahor – lola, boychechak, nishona;
- ❖ Yoz – atirgul, petuniya, kalendula;
- ❖ Kuz – xrizantema, qizg'aldoq;
- ❖ Qish mavsumida esa doimiy yashil butalardan foydalanish maqsadga muvofiq.

Loyihaviy taklif: Ziyoratgoh atrofiga quyidagi dizayn yechimlari asosida gulzorlar tashkil etilishi mumkin:

- Markaziy yo'lak bo'ylab simmetrik tartibda gul yostiqliklari;
- Har bir kirish yo'li oldida aylana shaklidagi rang-barang kompozitsiya;

Har bir gulli zonada guldonlar, past bo'yli butalar va yoritish moslamalari.

XULOSA

Surxondaryo viloyati ziyoratgohlari atrofini ko'kalamzorlashtirishda gulzorlar kompozitsiyasining ahamiyati beqiyosdir. To'g'ri tanlangan dizayn, o'simliklar va kompozitsiya orqali estetik muhit yaratilibgina qolmay, ziyoratgohlarning ruhiy-ma'naviy qimmatini ham yanada ortadi. Ushbu maqolada berilgan takliflar ziyoratgohlarni zamonaviy landshaft dizayni asosida obodonlashtirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Qodirova, M. (2020). Ziyoratgohlar va ularning landshaft dizaynidagi o'rni. Toshkent: "Fan" nashriyoti.
2. Juraev, I. (2018). Gullarning biologik xususiyatlari va ekish texnologiyasi. Termiz: Surxon nashriyoti.
3. Jo'raqulova, N. (2019). Manzarali gullar katalogi va ularning parvarishi. Toshkent: "Universitet" nashriyoti.

4. Abdullayeva, S. (2021). Landshaft arxitekturasi asoslari. Samarqand: SamDU nashriyoti.

5. Rahmonov, B. (2022). Ziyorat joylari va ularning ijtimoiy-ma'naviy ahamiyati. Termiz: Ilm Ziyo.

6. Beknazarova .M.N. Iqlim o'zgarishi sharoitida shahar landshaft arxitekturasi: yashil infratuzilma va barqaror rivojlanish yondashuvlari. Vol. 42 No. 2 (2025): ЛУЧШИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ | ЧАСТЬ-42 | ТОМ-2 8-aprel, 2025 yil. 104-109 bet

7. Beknazarova .M.N. Bolalar maydonchalari uchun landshaft dizayni: xavfsiz va qiziqarli makonlar yaratish Vol. 42 No. 2 (2025): ЛУЧШИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ | ЧАСТЬ-42 | ТОМ-2 8-aprel, 2025 yil. 110-116 bet

8. Beknazarova .M.N. Ko'cha yoritgichlarining landshaft arxitekturasiga ta'siri Vol. 42 No. 2 (2025): ЛУЧШИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ | ЧАСТЬ-42 | ТОМ-2 8-aprel, 2025 yil. 117-122 bet

9. Beknazarova .M.N. Go'zal va uyg'un bog' yaratish 42 No. 2 (2025): ЛУЧШИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ | ЧАСТЬ-42 | ТОМ-2 8-aprel, 2025 yil. 123-129 bet